

MAARIT SIRENI

YTT, dosentti, yliopistotutkija

Itä-Suomen yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos

Yli sinisten vaarojen: Affektiivisuus Sotkamoä käsittelevissä novelleissa

<https://doi.org/10.51807/maaseutututkimus.130741>

Artikkelissa tarkastellaan paikkaan liitetyjä tunteita ihmismaantieteen ja affektien tutkimuksen käsitteiden avulla. Tavoitteena on ymmärtää, mitkä kokemukset ja aistimukset tuottavat paikan tunnun, vaikuttavat yksilöiden käsityksiin itsestään paikkakuntalaisina ja vahvistavat paikkatunnetta. Tutkimuksessa tunnistetaan eri tavoin ilmaistuja tunnekokemuksia kiinnittäen huomiota sekä nimettyihin tunteisiin että kehollisiin tunnetiloihin eli affekteihin. Aineisto koostuu Sotkamo 375 vuotta -novellikirjoituskilpailun teksteistä. Analyysimenetelmänä käytetään sisällönanalyysiä. Nimettyjä tunnesanoja teksteissä ovat kaipaus, ylpeys, rakkaus, ikävä ja rauha. Keholliset tunnekokemukset kytkeytyvät Sotkamon maisemiin ja luonnon-elementteihin sekä myös paikkakunnan historiaan ja suulliseen perinteeseen.

Asiasanat: paikkatunne, tunteet, affektit, maaseutumaantiede, Sotkamo

Ihmisen suhdetta paikkaan kuvataan maantieteessä käsitteellä paikkatunne (*sense of place*) (Cresswell 2015). Sen muodostumiseen vaikuttavat fyysiset, sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät, jotka tekevät paikasta henkilökohtaisesti merkityksellisen. Paikkatunne rakentuu subjektiivisten kokemusten perusteella, mutta siihen voivat vaikuttaa myös paikasta tuotetut mielikuvat ja diskurssit. Voimakkaimmillaan paikkatunne tarkoittaa sitä, että yksilö kokee olevansa osa paikkaa; se on hänen identiteettinsä osa. Tämä tunne ei kuitenkaan ole aina myönteinen, ja paikka voidaan kokea eri tavoin eri elämäntilanteissa.

Paikkatunnetta on analysoitu yleensä fenomenologisesta ja konstruktivistisesta näkökulmasta (Mendoza & Morén-Alegret 2013; Seamon 2013). Fenomenologisen tradition pohjalta on virinnyt 2000-luvulla myös tutkimusta, joka kohdistuu erityisesti tiloihin ja paikkoihin liittyviin tunteisiin (Pile 2010). Yhtäältä on keskitytty tunteisiin, joilla on kulttuurisesti jaetut merkityssisällöt (Bondi 2005; Davidson ym. 2005) ja toisaalta on tarkasteltu affekteja, jotka eivät perustu kieleen ja kognitioon (Anderson 2006; Thrift 2008). Tosin kaikki tutkijat eivät korosta affektin ja tunteen välistä eroa, vaan tarkoittavat affektilla tunnetilaa (Edensor 2012). Yhteistä eri koulukunnille on kehollisuuden merkityksen korostaminen tunnetilojen analyysissä. Affektiivisissa kokemuksissa kehon tila muuttuu, ja muutos tapahtuu suhteessa johonkin, joka vaikuttaa. Affektin käsitteellä viitataan myös kykyyn vaikuttaa (Anderson 2006; Pile 2010).

Paikkatunteen analyysissä kiinnostus kehollisuutta, aineellisuutta ja tunteellista vaikuttamista kohtaan tarkoittaa huomion kohdistamista kotiseutuun liittyvien esineiden merkitykseen paikan muistamisessa (Tolia-Kelly 2004). Diasporassa asuvan yksilön paikkasuhde voi vahvistua sekä kielen välityksellä että arkisissa rutiineissa, kuten esimerkiksi ruuanlaitossa, jossa hyödynnetään kotiseudulle ominaisia raaka-aineita. Aineelliset tekijät voidaan siten ymmärtää aktiivisina osapuolina arjen tapahtumissa (Bennet 2010). Niillä on voimaa vaikuttaa ja tuottaa tunnetiloja, jotka eivät tosin ole aina selkeästi jäsentyneitä. Esineet voivat itsessään olla affekteja, jotka vahvistavat yksilön käsitystä itsestään tietyn alueen asukkaana tai etnisen ryhmän jäsenenä (Tolia-Kelly ym. 2016).

Analysoin tässä artikkelissa suomalaisen maaseutumaiseen paikkaan liitettyjä tunteita. Tutkimuskohteeni on Sotkamo ja sotkamolaisuus. Käytän aineistona vuonna 2022 järjestetyn Sotkamo 375 vuotta -novellikirjoituskilpailun tekstejä, joissa kirjoittajat muistelevat tai kuvaavat Sotkamo. Tutkin kirjoittajien nimeämiä tunteita, ja pyrin myös erottamaan

tunnetiloja, joita ei sanallisteta tunteita kuvaavilla käsitteillä, vaan tunteita ilmaistaan kuvaamalla kokemuksia ja aistimuksia. Pyrin siis analysoimaan eri tavoin ilmaistuja tunnekokemuksia. Tavoitteenani on samalla tunnistaa tekijöitä, joihin sisältyy affektiivista voimaa ja jotka vaikuttavat siten, että kokijan paikkatunne ja käsitys itsestä paikkakuntalaisena vahvistuvat.

Maaseutumaantiede konstruktivismiin jälkeen

Pyrkimykset palauttaa materiaalisuus maaseutumaantieteeseen ja tehdä representaatiot ylittävää (*more-than-representational*) tai ei-representaationaalista (*non-representational*) tutkimusta liittyvät maaseutumaantieteen keskeisen paradigman eli konstruktivismiin kritiikkiin (Clope 2006; Carolan 2008; Woods 2010b). Konstruktivismiin merkittävänä heikkoutena on pidetty sitä, että se jättää maaseututilan rakentumiseen vaikuttavat sosiaaliset prosessit ja materiaaliset tekijät huomiotta (Woods 2009). Keskittyminen kielelliskäsitteelliseen analyysiin sivuuttaa myös kehollisessa toiminnassa tuotetun ja eletyn maaseudun ja maaseutumaisuuden (Edensor 2006; Woods 2010b).

Esimerkiksi Keith Halfacreen (2006) paljon siteeratussa kolmikantaisessa maaseudun määritelmässä korostetaan maaseututilan hybridistä olemusta. Se on kokonaisuus, joka koostuu paitsi kielen välityksellä maaseudusta tuotetuista esityksistä myös materiaalisesta tilasta, johon nämä kielelliset esitykset ankkuroituvat, sekä tilaan sijoittuvista kokemuksista, käytännöistä ja toiminnasta. Nämä toisiinsa kietoutuvat ulottuvuudet tuottavat jatkuvasti muuttuvaa maaseututilaa.

Maaseutumaantieteen piirissä on virinnyt 2000-luvulla uusiin teoreettisiin keskusteluihin perustuvaa ei-inhimillisen (*non-human*) tai enemmän kuin inhimillisen (*more-than-human*) maaseudun tutkimusta. Uusmaterialistiset vaikutteet näkyvät siten myös maaseutumaantieteessä (Dolphijn & van der Tuin 2012; Fox & Alldred 2017). Tätä perinnettä edustavat esimerkiksi eläintutkimus (Buller & Morris 2003), luonto-kulttuuri-kahtiajaon purkamiseen keskittyvät pohdinnat (Whatmore 2002) sekä toimijaverkkoteoriaan perustuvat tutkimukset, joissa analysoidaan, miten inhimilliset ja ei-inhimilliset toimijat (kasvit, eläimet, sade, joet) vaikuttavat toisiinsa ja muovaavat yhdessä maaseutua (Murdoch 2003).

Konstruktivistisesta tutkimusotteesta irrottautuvissa tutkimuksissa on analysoitu myös sitä, miten maaseutua koetaan ja tuotetaan kehon

välityksellä. Tällöin maaseutu ymmärretään tunteita ja tuntemuksia herättävänä aistittuna tilana. Tutkimuskohteena on ollut esimerkiksi se, miten maaseutumaisuutta ja maalaisuutta esitetään matkailukohteissa ja turisteille suunnatuissa tapahtumissa (Edensor 2006; Woods 2010a, 200–230). Näissä performansseissa materia eli rakennukset, eläimet, esineet, vaatetus ja ruoka ovat aktiivisia osapuolia maaseudun tunnun tuottamisessa. Näin materia katsotaan osallistuvan sosiaalisten ja kulttuuristen prosessien tuottamiseen ja muokkaamiseen.

Maaseutu ja affektit

Maaseutututkimuksen näkökulmasta on hedelmällistä pohtia, mitä merkitystä tunteilla on ihmisen paikkasuhteeseen sekä päätökseen asettua paikkakunnalle (Halfacree & Rivera 2011). Tarkastelemalla maaseututilaa koskevia aistimuksia ja siihen liittyviä käyttömahdollisuuksia päästään kiinni tekijöihin, joiden kanssa vuorovaikutuksessa yksilön arki maaseudulla rakentuu merkitykselliseksi (Halfacree & Rivera 2011). Suomalaisista tutkijoista Ville Pöysä (2022) on analysoinut syrjäisellä maaseudulla aikuistuvien poikien elämän ja toimijuuden kietoutumista aineelliseen maaseututilaan ja esineisiin. Hän on havainnut, että vuorovaikutus materia kanssa jäsentää poikien maaseudulle asettumista tai sieltä lähtemistä.

Kotimaisessa maaseutututkimuksessa ei ole juurikaan tarkasteltu sitä, miten tunteet vaikuttavat sosiaaliseen ja tilalliseen toimintaan. Tunteita ei yleensä analysoida maallemuuttoa koskevissa tutkimuksissa, joissa huomio kohdistuu muuttajien ominaisuuksiin, motiiveihin ja maaseudun vetovoimatekijöihin (Nivalainen 2002; Kytö & Aatola 2006). Myöskään kotiseutua ja maaseudulla sijaitsevaa kotia koskevissa tutkimuksissa, joissa on tarkasteltu kokemuksellisuutta, painopiste ei ole ollut tunteissa tai affekteissa (Suutari & Rinne-Koski 2015; Riukulehto & Rinne-Koski 2018).

Kuten edellä totesin, koulukuntaeroja on siinä, ovatko tunteet ja affektit eri asioita vai eivät (Pile 2010; Edensor 2012). Eräät tutkijat korostavat sitä, että tunteet ovat refleктоituja ja niiden merkityssisällöt ovat kulttuurisesti kehittyneitä, kun sen sijaan affektit ovat kognitiivisista prosesseista riippumattomia kehollisia reaktioita (Thrift 2008; Pile 2010). Toiset puolestaan eivät pidä affekteja irrallisina kognitiivisista prosesseista, vaan korostavat affektiivisten kokemusten yhteyttä kokijoidensa elämänhistoriaan (Tolia-Kelly 2006; Rose ym. 2010; Edensor 2012). Tarkasteltaessa paikkasuhdetta affektiiviset kokemukset ymmärretään ihmisen ja paikan

välisiksi kasautuviksi vuorovaikutusprosesseiksi (Kobayashi ym. 2011). Tällöin yksilöllä on esiyymmärrys paikasta, ja hän osaa ennakoida, mistä hän vaikuttuu. Esimerkiksi tunnekokemusta suurista rakennuksista määrittävät aiemmat vastaavat kokemukset (Rose ym. 2010).

Sovellan käsillä olevassa tutkimuksessa tulkintaa, jonka mukaan affekti on kehollinen tunnekokemus, joka ei ole irrallinen kognitiivisista prosesseista (Ahmed 2004; Wetherell 2012). Tarkastellessani kirjoittajien kuvauksia Sotkamosta ja sotkamolaisuudesta oletan, että tunnekokemukset yhdistyvät heidän henkilöhistoriaansa, jonka pohjalta he toimivat, aistivat ja luovat merkityksiä (Wetherell 2012). Heidän voidaan olettaa olevan tietoisia myös siitä, mitä maaseudusta esitetään tiedotusvälineissä ja mitkä maaseudun asiat ja ilmiöt tuottavat tunnekokemuksia. Jaan siten eräiden maaseutututkijoiden esittämän näkemyksen, ettei kielelliskäsitteellisistä maaseutujäsennyksistä ole mahdollista irrottautua kokonaan (Carolan 2008). Affektiiviseksi koettu hidas elämä on eräs esimerkki tunnekokemusten ja maaseutudiskurssien välisestä yhteydestä (Halfacree & Rivera 2011). Hidastaminen kuuluu monissa länsimaissa tunnistettuun idylliseen maaseutukuvastoon, jossa maaseutu edustaa menneen ajan elämäntapaa (Little & Austin 1996; Baylina & Berg 2010).

Suomalainen maaseutukuvasto sisältää ristiriitaisia aineksia (Hyyryläinen & Rynänen 2018). Sanomalehdissä maaseutu merkitsi 2000-luvun alussa tyypillisesti kaupungin vastakohtaa, maa- ja metsätalousaluetta ja luonnonmaisemaa, jotka kytkettiin menneeseen aikaan (Alasuutari 2011). Sittemmin luonnon ja menneen ajan merkitys on vahvistunut kaupungistumiskehityksen myötä (Alasuutari 2011). Nykyisin maaseutu esitetään sanomalehdissä ensisijaisesti kaupunkilaisten vapaa-ajan vieton paikkana (Leinamo & Voutilainen 2017).

Kirjoituskilpailutekstien analyysi

Sotkamo 375 vuotta

Käytän aineistona Tero Liukkosen (2022) toimittamassa ja Sotkamon kunnan kustantamassa teoksessa *Yli sinisten vaarojen. Sotkamo 375 vuotta -novelliantologia* julkaistuja tekstejä. Ne on laadittu Sotkamon kunnan järjestämään avoimeen kirjoituskilpailuun, jonka aiheena oli Sotkamo tai sotkamolaisuus. Kirjan takakannen mukaan novellit ovat

”kertomuksia niistä, jotka asuvat Sotkamossa, jotka kaipaavat sinne takaisin tai tuntevat sinne outoa vetoa”. Kilpailuun pyydettyjen tekstien ohjepituus oli enintään 8 000 sanaa. Kirjassa on 41 novellia, joista noin puolet on ensimmäisessä persoonassa kirjoitettuja muistelutekstejä. Muutamissa käsitellään omakohtaisia kokemuksia nykyajassa. Muut on kirjoitettu fiktion muotoon.

Noin 10 000 asukkaan Sotkamo on kirkonkylää ja sen ympäristöä lukuun ottamatta harvaan asuttua maaseutua. Taajamien ulkopuolella asuu noin 40 prosenttia kunnan asukkaista. Matkailu on merkittävä elinkeino, jolla on pitkät perinteet. Vuokatin vaarat, jotka houkuttelivat erityisesti hiihtomatkailijoita, olivat tunnettuja kohteita jo 1900-luvun alussa. Alueen vetoimatekijä oli koskematon erämaaluonto. Nykyisin Vuokatti on Suomen suurimpia urheilu- ja virkistyskeskuksia, ja sen urheiluopisto on kansainvälisesti tunnettu. Muita matkailukohteita ovat esimerkiksi kylpylähotelli Katinkulta sekä Hiidenpuiston ja Tiilikkajärven kansallispuistot, joista jälkimmäinen sijoittuu osittain Rautavaaran kunnan alueelle.

Sotkamon imagossa luonto ja matkailu ovat keskeisiä. Kunnan vaakuna esittää sinistä vaaraa, ja Vuokatin siniset vaarat toistuvat myös Kainuun matkailumainonnassa ja imagotyössä (Korhonen 2000). Sotkamon ikonisia symboleja ovat kirjailija Veikko Huovinen ja hänen luomansa henkilöahmo Konsta Pylkkänen, joka haluaa ajatella sinisiä ajatuksia. Ne ovat sellaisia ”kuin taivas on tulipalopakkasella” (Sotkamo... 1964, 238). Erityisen sotkamolaista on pesäpallo ja Sotkamon Jymy (Urheileva Kainuu 1986). Sotkamossa on myös kaivosteollisuutta. Terrafamen kaivos on saanut paljon negatiivista julkisuutta ympäristöongelmien vuoksi (Sairinen ym. 2017).

Sisällönanalyysi

Kirjoituskilpailutekstit ovat affektien tutkimuksessa erityinen lähdeaineisto, sillä niiden avulla ei voi tavoittaa tutkittavien välitöntä kokemusta paikasta samalla tavalla kuin esimerkiksi haastatteleamalla ja havainnoimalla (*walk-along*) (ks. Tolia-Kelly 2004; Rose ym. 2010). Vastaavaa tekstiaineistoa ovat kuitenkin käyttäneet esimerkiksi Jenni Rinne ja Pia Olsson (2020), jotka ovat tutkineet muistelutekstiaineiston avulla, millaisia affekteja Helsinki herättää. Heidän mukaansa kirjoituksia voidaan tulkita kokemukserrontana, jonka pohjana ovat kokemukset kaupungista (emt.: 314). Sotkamoä käsittelevät tekstit pohjautunevat niin ikään kirjoittajien kokemuksiin, vaikka osa novelleista on fiktiivisiä.

Fiktiivinen kuvaus paikasta avaa kirjoittajille ylimääräisen mahdollisuuden rikastaa omia kokemuksia jaetuilla merkityksillä.

Kirjoituskutsun muoto oli neutraali, mutta Sotkamon juhlavuosi vaikutti todennäköisesti tekstien sisältöön. Novelleissa ei juuri puhuta työnteosta, kuten maa- ja metsätaloudesta (vrt. Alasuutari 2011), eikä niissä käsitellä myöskään muita arjen realiteetteja, kuten palveluja ja infrastruktuuria. Matkailukin mainitaan vain ohimennen. Tekeminen sijoittuu useimmiten vapaa-aikaan. Paikoista eniten esillä ovat luonnonympäristöt, mutta muisteluksteissa vierailaan myös entisten aikojen kylissä ja pihapiireissä.

Vertailukohtana käyttämässäni Helsinkiä koskeneessa tutkimuksessa kirjoittajia ohjattiin keskittymään merkittävänä pidettyihin puoliin Helsingistä. Muistelijat kokivatkin Helsingin positiivisesti omaa elämänhistoriaansa määrittäväksi tekijäksi ja käsittelivät kirjoituksissaan myönteisiä tunteita (Rinne & Olsson 2020, 316–317). Affektit voivat olla myös negatiivisia, ja negatiiviset tunteet voivat myönteisten tunteiden tapaan rakentaa paikan merkityksiä ja asemoida kertojaa ympäristöönsä (Rinne & Olsson 2020, 341). Helsinkiä käsittelevässä tutkimuksessa negatiivisia tunteita edustivat suru ja kaipaus, jota kirjoittajat kokivat muistelllessaan kotikaupunkiaan nostalgisesti.

Käytän analyysimenetelmänä laadullista sisällönanalyysiä, jossa aineistoa tarkastellaan systemaattisesti keskittyen siihen, mistä aiheista ja teemoista se kertoo. Tarkastelun painopiste on siis sisällöissä (Tuomi & Sarajärvi 2018). Käytännössä aineisto koodataan ja järjestetään tiiviiseen muotoon hyödyntäen esimerkiksi teemakarttoja ja taulukoita (Tuomi & Sarajärvi 2018). Tämän jälkeen tiivistettyä aineistoa analysoidaan ja tulkitaan ja siitä muodostetaan johtopäätöksiä.

Koska kehollisuudella on keskeinen rooli tunnekokemuksissa (Pile 2010; Rinne ym. 2020), koodasin aineiston ensimmäisessä analyysivaiheessa sen mukaan, millaista fyysistä tekemistä teksteissä käsitellään. Tiivistin toiminnan neljään pääkategoriaan. Novelleissa 1) koetaan ja aistitaan sotkamolaista korpi- ja vaaramaisemaa metsässä ja vaaroilla liikkuen, 2) harrastetaan ja toimitaan luonnossa, 3) palataan Sotkamoon, kotiudutaan sinne tai vierailaan siellä sekä 4) eletään uudelleen lapsuuden tai nuoruuden paikkoja ja tekemisiä (taulukko 1). Jotkut novellit olisi voinut sijoittaa kahteen kategoriaan, sillä esimerkiksi maisemaa kuvaavissa teksteissä voidaan samalla uneksia paluusta Sotkamoon. Tunnistenumerot 1–41 viittaavat novellien järjestykseen teoksessa (Liukkonen 2022).

Taulukko 1. Toiminta ja tekeminen Sotkamoä käsittelevissä novelleissa. Koodattu aineisto ja siitä muodostetut pääkategoriat.

Pääkategoriat	Toiminta ja tekeminen novelleissa 1–41, koodattu aineisto
Maisemaa kokemassa: metsässä kävelemässä tai lentämässä mielikuvituksen siivin	1. vaellus metsässä, polku kotiin, 11. toive paluusta kotiin, korprien kaipuu, 14. kävely Vuokatin rinteellä, vierailu menneessä ajassa, 27. kalasääksenä Sotkamon yllä, 28. unessa matkalla menneisyydessä, vainolaista paossa metsässä, 37. kävely ja lentäminen metsässä, ystävän kohtaaminen ja käynti Katinkullassa
Luonnossa tekemässä: metsästy, kalastus, hiihto, melominen, luontokuvaus, luonnonsuojelu, puun kaataminen	4. jäniksen metsästy, 9. kalastus, 13. kotiseudun luonnonsuojelu aseini, 18. männyn oksan sahaaminen, ikääntyminen, kuolema, 20. luonnonsuojelun valokuvaaminen, 22. melomassa, tervanpolton jäljillä, 24. metsästy, kalastus, hiihto, pyöräily, 32. naakkoja ja muita lintuja tarkkailemassa
Kotiin palaamassa, kotiutumassa, Sotkamossa käymässä: paluu, muutto, vierailu, matka	5. treffeillä Sotkamossa, Veikko Huovisen patsasta katsomassa, 6. koulupäivä ja kotiinpaluu Helsingistä aikuisena, 7. kotiinpaluu Helsingistä aikuisena, 8. matkalla Sotkamoon, tapaaminen mielikuvitusolennon kanssa, 10. juurtuminen ja sopeutuminen Sotkamoon, 12. vierailu Sotkamossa, kirjakaupassa, 19. vierailu pesäpallo-ottelussa, haudalla, 23. vierailu Sotkamossa, kävely metsässä, mielikuvitusolento, muutos ja muutto, 26. Veikko Huovisen luona kylässä, matkalla pesäpallo-otteluun, 29. perheen paluumuutto Vantaalta, 31. kohtaaminen Veikko Huovisen kanssa, paluumuutto Ranskasta, 33. Sotkamoon muutto vaimon perässä ja kotiutuminen
Lapsuuden paikkoja muistelemassa: lapsuuden tai nuoruuden kesätekemiset ja paikat	2. kauppa-autossa, lapsuuden kesätekemiset, 3. matka hakemaan kättilöä, 15. tutuissa paikoissa lapsena kirkonkylällä, 16. bussilla mummon ja ukin luo, 17. lapsuuden tekemiset, 21. lättähatulla Naapurinvaaraan, mopolla takaisin, 25. koulun päättymispäivä Hiukan rannalla, 30. lapsuuden maiseman muutos, 34. kaupassa, jossa Kekkonenkin kävi, 35. armeijassa, 36. pikkupiikana, työura matkailun palveluksessa, 38. nostalgiamatkalla sukuseuran kokouksessa, lapsuuden leikit, 39. muistojen siivin lapsuuden kesäisissä paikoissa Sotkamossa, 40. pikkutyttöä Partasen suvussa, 41. lapsuuden leikit ja paikat Tuliaketunmäellä

Toiseksi kokosin kirjoittajien Sotkamosta käyttämät tunnesanat, joita ei kuitenkaan sisällynyt kaikkiin teksteihin. Useamman kuin yhden kerran mainittuja nimettyjä tunteita olivat kaipaus ja ylpeys (taulukko 2). Muita nimettyjä tunteita ovat esimerkiksi ikävä, onnistuminen, kotiseuturakkaus, rauha, painava tunne, tyyneys, kotoisuus, liikuttuneisuus, haikeus ja helpotus. Tunnetta ilmaistaan myös toteamalla, että Sotkamo on erottamaton osa omaa identiteettiä.

Kolmanneksi kokosin kirjoittajien kuvaamat Sotkamon maisemissa toimimiseen kytkeytyvät aistimukset, joihin tulkitsin liittyvän tunnekokemuksia tai joilla kuvattiin tunnetta ja tunnelmia. Kokosin samalla sellaisia tekijöitä, joiden tulkitsin vaikuttavan kertojiin ja muuttavan heissä jotakin, kuten vahvistavan heidän kokemustaan itsestään sotkamolaisena tai sotkamolaistaustaisena (taulukko 2).

Taulukko 2. Tunnesanat ja ilmaisut sekä aistikokemukset Sotkamoä käsittelevissä novelleissa jaoteltuina tekemiskategorioiden mukaan.

Tekemis-kategoriat	Tunneilmaisuja, novellit 1–41	Aistikokemuksia, novellit 1–41
1. Maisemaa kokemassa	1. selittämätön kaipuu, rikkumaton rauha, hämmäntävä ikävätunne, onnistumisen tunne, 11. kotiseuturakkaus, kaipaus, 14. turva, rauha, 28. rauha	1. helppo hengittää, pehmeä kävellä, jylhä vaarajono, rannan silkkinen hiekkapohja, kuikan kutsu, massiivisten puiden juuret, suopursun tuoksu, korpin hohtavat sulat, tuttujen ihmisten keskelle, 11. murre, erämaan kallioiden kumina, sormien välistä valuva hiekka, vaarat, sininen vesi, lanttukukon ja suolaisen makean rönttösen maku, hyllyvä lakkasuo, ikaikojen männikkö, 14. vaarat, autereinen avaruus, sinertävät kukkulat, 27. Terrafamen altaiden tuoksahtus, Hiukan keltaiset rinteet, tervalta tuoksuva paanukatto, 28. lanttukukko, lämmin hiekka, hiekan mukana veteen sortuvat puut, 37. eroosion syömät vaarat, sinisilmäinen lampi, vilpoisa kuusikko, ystävyys, murre
2. Luonnossa tekemässä	9. ylpeys, 13. painava tunne	4. teeret kimpoavat siivilleen, koiran haukku, jää ritisee, 9. alkukesän tuoksu, kuovin kaihoisa laulu, muikkuverkkojen soutaminen, 13. pahka, mäntyjen ryydittämä ilma, mäntymyönnä, keväinen jänis, 18. vahvaoksaisten petäjä, yksinäisyys, 22. kävyt ja juurenmuhkurat telttapatjan alla, pesäpallo-ottelun melu, 24. hiihto, lakat ja sienet, 31. lintujen äänet, naakan häijy ilme
3. Kotiin palaamassa, kotiutumassa, käymässä	6. tyyneys, 7. rakkaus, 8. kotoisuus, 10. turvallisuus, 23. liikuttuneisuus, 29. haikeus, 31. helpotus, vapaus	5. mies pitkospuilla, 6. lakkasoilta tuoksuva syksy, pakkasessa paukkuvat männyt, kodiilta tuoksuvat lakanat, junan kuulutus, 7. joulukuusi punaisen talon edessä, 10. ohrarieska, suon huumaava tuoksu, vaarajono sinisine sävyineen, 12. käppyrämännyn, valkoinen maisema josta nousee vaaroja, värittömät kukkulat, 14. kirkaat vedet, sinertävät kukkulat, juurakkoinen maa, 19. sinertävät vaarat, männyt, kullankeltainen hiekka, punamultaiset seinät, jäkäläinen harju, juustoleipä ja rieska, 20. kurki, 23. vankat mäntymetsät, piipputupakan haju, 31. männynuoksuiset metsät, avoimet hengenedot, 33. luminen talvi
4. Lapsuuden paikkoja muistele-massa	2. kaipuu, 3. ylpeys, 38. Sotkamo ei lähde minusta, 39. tuntisin Sotkamon, vaikka silmät ummessa, 41. vielä vuosikymmenten päästä muistaisin tämän juuriipaikan	2. vadelmat nitisevät juustoleivän päällä, kirvelevä tanssi sänkipellolla, sääskenpistot iholla, suopursun tuoksu, lapsuuden kieli, 3. ohrantähkien tuoksu, louhikkoiset vaarojen rinteet, 15. mänty ikkunan edessä, sirkuksen apinat karkaavat, 16. lihapullat, mummon pehmeä käsi, hauki sätkii vastaan, lettujen tuoksu, 17. made jään alla, revontulet, saarnamies ahdistelee, 21. nimismiehenkiharat, haavikaspotut ja lintukastike, 25. pehmeä hiekka, sininen vaarajono, Wunderbaum ja tupakka, 30. punamullattu talo, perunakellari, siniset vaarat, 34. banaanit, 35. potero pehmeässä hiekkassa, sääsket, 36. saksalaiset sotilaat, 38. nukkeleikit pihalla, Hiukan ohut hiekka jalkapohjissa, ruisleipä, uuden nahan tuoksu, Aapisen kuvat, 39. kieli, talkkunapuuro, hillasuon tuoksu, juustoleipä, 40. körttiläisyys, synkät virret, 41. mäntykangas tuoksuu lämmöltä, paljain jaloin neulasten ja käpyjen päällä, juuret, mäntymyönnä valo, jalkaterät uppoavat hiekkaan, sokeriton puolukkamehu, noidan talo, jumalan talo

Analysoin seuraavaksi eri tekemiskategorioissa esiintyviä tunnesanoja ja aistikokemuksia. Tarkastelen myös kirjoituksissa kuvattuja aineellisia ja aineettomia tekijöitä, joiden voi päätellä tuottavan kirjoittajissa Sotkamoon liittyviä tunnekokemuksia. Pysin siten tunnistamaan tekijöitä, joiden katseleminen, koskettaminen tai muu aistiminen tuottaa Sotkamoon tunnun tai vaikuttaa yksilön käsitykseen itsestään sotkamolaisena.

Maisemaa kokemassa

Ensimmäiseen tekemiskategoriaan kuuluvissa novelleissa uneksitaan Sotkamosta, jonka järviä, metsiä ja vaaramaisemia koetaan maasta ja ilmasta käsin. Osa teksteistä on kirjoitettu fiktion muotoon. Novelleissa ilmaistaan tunteita sanoilla hämmentävä ikävääntunne ja selittämätön kaipuu, jotka houkuttelevat ja pakottavat jatkamaan matkaa kotia kohden (1). Sotkamoon kutsuvat myös rinnassa rummuttava kotiseuturakkaus (11) sekä luonnosta löytyvä rikkumaton rauha ja turva (14, 28). Luonnossa ihminen ei ole yksin, sillä hän on osa luontoa (1). Kun matka päättyy ja kertoja löytää kotiin, kaipuu ja painavuus putoavat sydämen päältä:

Räme tuoksui huumaavalta. Suopursun ja kostean sammalen kirpeys antoivat hänelle voimaa jatkaa eteenpäin. Kummallinen hämmentävä ikävääntunne painoi rinnassa hetki hetkeltä pahemmin. – – Eteenpäin jatkaessaan hän huomasi kuivan ja kovan maan vaihtuvan tieksi ja paksujen puiden muurin muuttuvan talojen seiniksi. Hän näki ihmiset istumassa keskellä aukeaa. Kun he huomasivat hänet, he viittoivat häntä tulemaan luokseen. Hänet toivotettiin tervetulleeksi kuin vanha tuttu, ja kaikki kaipuu ja painavuus katosi sydämen päältä heti. Siinä hän oli: ryvetyneenä kolmentoista vaaran kupeesta, lehdosta korven kautta ihmisten joukkoon rämpineenä. Ja hän oli kotona. (1)

Kirjoittajat kuvaavat monipuolisesti luontoaistimuksia, jotka liittyvät Sotkamoon tuntuun; kulkijat näkevät siniset vaarat, kuulevat kuikan kutsun, haistavat suon ja suopursun huumaavan tuoksun, tuntevat silkisen hiekan sormien välissä tai järven pohjan hiekan uurteet jalkapohjissa, ja maistavat suolaisenmakean rönttösen, kainuulaisen marjapiirakan (taulukko 2). Ilmasta käsin Sotkamoä tarkkaileva, kotipesälleen palannut kalasääksi aistii myös kirkon tervalle tuoksuvan paanukaton sekä Terrafamen altaiden epämiellyttävän hajun (27). Nikkelijärvet ja akkukemikaalitehdas arveluttavat lintua.

Aikamatkalla 1600–1700-lukujen Sotkamossa liikkuvien äänimaiseman täyttävät kasakoiden ja Simo Hurtan joukkojen huudot ja hevosten korskunta (14, 28). Kirjoittajat viittaavat sarkasotaan ja isovihaan sekä veronvuokraaja Simon Affleckin joukkoihin, jotka keräsivät ylisuuria veroja peräkkäisistä hallavuosista piittaamatta (Kokkonen 2002). Sotiin ja vainoon liittyvässä perinnetiedossa Vuokatti on kotiseudun puolustajien vartiopaikka, jonka Sissiluola oli tuttu muun muassa Eino Leinolle (Sotkamo... 1964, 11–13). Vuokatti on myös tarujen ja uskomusten pyhä paikka. Menneisyydestä ammentavissa novelleissa Vuokatin vaarat merkitsevät turvapaikkaa, jonne on kautta aikojen paettu vainoa ja väkivaltaa. Vaaramaisemassa koettua turvallisuutta ilmaistaan sekä eksplisiittisesti että ilman nimettyjä tunnesanoja:

Sydämeni takoo rinnassa moukarin lailla, kun kuuntelen äänen suuntaa. Kuluu hetki, ennen kuin tajuan missä olen: metsäluolassa, vaaran kätköissä, paossa vainolaista. – – Minä ja mieheni tunnemme nämä vaaran rinteet ja niihin kätkeytyvät luolat, joten piilouduimme tänne kuullessamme vainolaisten taas tulevan. (28)

Menneessä ajassa liikkuville luonto on suojaisa ja lempeä, mutta ulkopuolisille se on arvaamaton ja armoton. Vaaran rinteet ja sen laella sijaitsevan soiden ympäröimän lammen tumma vesi eivät ole passiivista maisemaa tapahtumien taustalla, vaan nämä materiaaliset tekijät kuvataan tapahtumien kulkuun aktiivisesti vaikuttavina toimijoina. Vesi kannattelee pakenijaa mutta ei vainoajia, jotka uppoavat lammen syvyyteen (14).

Edellisten tekstien kirjoittajat hyödyntävät Sotkamon ja sotkamolaisuuden kuvauksessa paikkakunnan historiaa ja kaunokirjallisuutta. Kuvauksessa lammesta viitattaneen kareliaanisia merkityksiä saaneeseen Rutimon rotkoon, josta Eino Leino kirjoittaa Helkavirsiin kuuluvassa Kouta-balladissaan verraten sitä Manalaan (Sotkamo... 1964, 11). Historian hyödyntäminen on yhtäältä kirjoittamisen tehokeino, jota käytetään fiktiivisissä Sotkamo-käsittelevissä aikamatkailuteksteissä. On kuitenkin mahdollista, että myös niissä kuvataan omia tunnekokemuksia, sillä omien ja toisten kokemusten sekoittuminen kuuluu affektien luonteeseen (Edensor 2012; Wetherell 2012; Rinne & Olsson 2020). Ne ovat ”kuvioita”, joihin vaikuttavat kokemusten lisäksi yhteiskunnalliset diskurssit, jaetut narratiivit ja kokijan tausta (Rinne & Olsson 2020).

Vaarojen vaikuttavuudesta kirjoittavat novellistit tuntevat myös Veikko Huovisen siniset ajatukset. Ne ovat erilaisia kuin esimerkiksi vihreät ajatukset, jotka ovat ”kuin mädännyt hauki rantakivikossa” (Sotkamo...

1964, 238). Siniset ajatukset vaativat syntyäkseen vaaran laella seisomisen tai siintävät järvenselät. Ne ovat ”avarille aloille avautuvia hyviä ajatuksia”, jotka valtaavat kertojien kehon ja mielen vaaran päällä:

Kuljen läpi uuteen elämään heränneen metsän, ohi louhikkojen, yli kallioiden. Ennen kuin lähdän, haluan vielä kerran käydä huipulla, missä allani avautuu autereinen avaruus. Näen kaukaisuudessa kimmeltävät vedet, sinertävät kukkulat ja viheriöivät rannat. Olen tätä maisemaa ihaillut, joskus muinoin lumoutunut siitä, mutta nyt on kuin näkisin kaiken ensimmäistä kertaa. Olen vaarojen saartama, ympärilläni hehkuva maa. (14)

Edellä siteeratussa novellissa kuvataan samalla, miten ymmärrys sinisten vaarojen vaikuttavuudesta muuttuu elämänhistorian myötä. Kertoja on ihaillut maisemaa ennenkin ja tietää, että se lumoa. Hänen tunnekokemustaan määrittävät aiemmat vastaavat kokemukset (Rose ym. 2010). Vaaran laella seisominen muodostuu siihenastisen elämän taitekohdaksi. Vaaramaisema on affekti, joka saa yksilön arvioimaan tavoitteitaan, valintojaan ja omaa ihmisyytään uusin silmin. Se vaikuttaa niin, että yksilö löytää itsensä ja paikkansa maailmassa (14, 23). Siten vaaroilla on toimijuus (Bennet 2010). Esimerkiksi Helsinkiä käsittelevässä tutkimuksessa tämä rooli on joillakin keskeisillä rakennuksilla, kuten kansallismuseolla, jolla on helsinkiläisten mielestä vastaansanomaton voimaa (Rinne & Olsson 2020, 337).

Luonnossa tekemässä

Sotkamon luonnossa metsästetään, kalastetaan, hiihdetään, suojellaan luontoa, sienestetään ja marjastetaan, melotaan entisaikojen Sotkamon ja Oulun välistä tervankuljetusreittiä (Sotkamo... 1964, 222), valokuvataan ja seurataan lintuja. Tähän kategoriaan kuuluvissa novelleissa puhutaan ylpeydestä, jota tunnetaan omista juurista ja kauniista kotiseudusta. Huoli luonnon tilasta, metsien käytöstä ja kaivoksista, tuntuu kuitenkin painavana (13).

Kalastuksesta kirjoittava novellisti muistelee Sotkamo nostalgiaisesti mutta ei nimeä tunnettaan eksplisiittisesti (9). Nostalgia on yleismaailmallinen mutta kuitenkin henkilökohtainen tunne (Williams 1975, 12). Se sisältää haikeaa pakenemista omiin tai kollektiivisesti jaettuihin muistoihin. Omaa nuoruutta, mennyttä kulttuuria ja yhteiskuntaa sekä menetettyä luonnonympäristöä tai rakennettua ympäristöä voidaan muistella yliromanttisesti, mutta toisinaan nostalgia on tulevaisuuteen

suuntautunutta ja toimintaa edistävää (Blunt 2003; 2005). Nostalginen muistaminen, joka aktivoituu aistiärsyksistä tai esimerkiksi koetuista tulevaisuuteen liittyvistä uhkista, voi vahvistaa yksilön kiintymystä paikkaan ja aktivoida hänet toimimaan entisen kotikaupunkinsa puolesta (Bonnet & Alexander 2013). Ympäristönostalgia voi konkretisoitua rahalahjoituksina entiselle kotiseudulle (Hyryläinen & Santalahti 2018).

Kalastusta muistelevan novellistin nostalgia paikantuu Kiimasjärvelle, jolla hän on oppinut rakastamaan ja kunnioittamaan luontoa. Hän tietää, millaista on lähteä verkoille kevätaamuna kuovien laulaessa surumielisesti ja miten verkkoja uitetaan talvella jään alle. Kirjoittaja muistaa myös, miten muikkuverkot soudetaan tuulessa. Hänelle on kertynyt kalastuksesta toiminnassa karttuvaa hiljaista tietoa (Polanyi 1966/1983), jota ei ole helppo kuvata kielen välityksellä. Mikäli kirjoittaja vielä kalastaisi, tietämys näkyisi hänen toiminnassaan kehollisina tuntemuksina ja automatisoituneina rutiineina. Tätä taitoa ei kuitenkaan tarvita, sillä entisaikojen maisemaa ja elämäntapaa ei enää ole. Kirjoittaja asemoi itsensä haikeasti ja surumielisesti vanhaksi ihmiseksi, joka toivoo tulevansa haudatuksi Sotkamoon. Tässä tapauksessa nostalgisointi on käytäntö, joka tässä affektiivisessä kuviossa merkityksellistää kirjoittajan elämää ja ympäristöä (Rinne & Olsson 2020):

Nuo saaret ja niemet ovat tuttuja. Takkuahonniemi, missä olen istunut rantakalliolla, kun oltiin marjassa. Taavetinlahti, minne joskus laskettiin verkkoja. Karhunpää, missä oltiin mattopyykillä. Karhunpäänniemessä käytiin uimassa ja rantakallio tuntui hurjan jyrkältä. Saijanniemeen mentiin marjaan aikana, jolloin sinne ei ollut vielä tietä. Mutta nyt ihmisten ahneus on pyyhkinyt nämä koskemattomat maisemat vain muistoihin. – – Minä olen syntynyt Sotkamossa ja nuorena lähtenyt maailmalle, mutta aina olen palannut käymään ja aina olen ollut ylpeä juuristani ja kauniista kotiseudustani. Toivomus on, että viimeinen lepopaikkani olisi Sotkamossa. (9)

Luonnonympäristöt voivat liittyä luonnossa tekemisen myötä monenlaisiin myönteisiin tunteisiin, kuten rauhoittumiseen (Belanche ym. 2021). Sotkamoä käsittävissä novelleissa kuvattu tunteita herättävä luonnossa tekeminen on useissa tapauksissa luonnon kanssa rinnakkain elämistä. Luontoa ei toisin sanoen kuvata resurssina ja kulutuksen kohteena, eikä sillä tarkoiteta länsimaisen maaseutuidyllin rentouttavaa luonnonläheisyyttä, vaan ihminen on pikemminkin osa luontoa. Ihminen voi yrittää hallita luontoa, mutta se on lopulta ihmistä voimakkaampi.

Eräässä novellissa mies sahaa riidan päätteeksi vaimoltaan lupaa kysymättä oksan pihamännystään. Mies ei arvosta ikivanhaa, vääntynyttä, kieron kasvanutta, harottavaoksaista puunkuvatusta, jota vaimo pitää kauniina. Käy niin, ettei vaimo koskaan näe sahattua puuta, vaan hän kuolee kauppamatkalla. Mies katuu kiivauttaan ja katselee ikkunasta pihkaantunutta arpea kilpikaarnaisen petäjän kyljessä. Aineellinen ja ei-inhimillinen puu ei kuitenkaan ole vain passiivista taustaa kertojan elämässä. Puu on aktiivinen toimija, elävä olento, kanssaeläjä, joka ojentaa kuihtuvaa kättään yksinäistä miestä kohden. Mies ja puu vanhenevat yhdessä:

Kaapo istahti katsomaa ikkunastaan pihapuuta. Kelottuminen oli jatkunut, ja hän pani merkille, että yhden pitkän oksan ääreishaaratkin olivat nyt kuolleita, vailla neulasia, ja ne ojentautuivat taloa kohti kuin koura. (18)

Vakavien teemojen lisäksi luontokeskeistä sotkamolaisuutta käsitellään myös kuvaamalla tunteita herättäviä vapaa-ajan harrastuksia, kuten intohimoista, lähes pakkomielleistä, marjastamista ja sienestämistä. Erityisesti hiihtämiseen suhtaudutaan suurella tunteen palolla. Hiihtäminen on keskeinen puheenaihe ja ikuinen pohdintojen kohde. Sitä harrastetaan ympäri vuoden, kaikissa olosuhteissa ja erilaisilla suksilla ja voiteilla (24).

Kotiin palaamassa, kotiutumassa, kotona käymässä

Sotkamoon muuttavat ja siellä käymässä olevat kertojat käyttävät tunnesanoja tyyneys, rakkaus, kotoisuus, rauha, vapaus, turvallisuus, liikuttuneisuus, haikeus ja helpotus. Paluumuuttajat päätyvät Sotkamoon kaupungista, jossa on ollut aluksi hyvä asua ja työskennellä. Eräs kertoja kuvaa, miten hän nuorena halusi kauas tutuista ympyröistä ja kasvoista (6). Paluumuuttajien ajatukset ovat kuitenkin muuttuneet. Kaupungissa olo on irrallinen ja turvaton, ihmiset erilaisia ja etäisiä ja työ merkityksentöntä.

Paluumuuttajat etsivät aitoja ihmisiä, jotka ovat ehkä juroja mutta sydämetään lämpimiä (6), yksinkertaisempaa elämää (7), mielekästä työtä ja elämänsisältöä (29) sekä vapautta ja tilaa hengittää (31), eli toisin sanoen maaseutututkimuksessa kuvattua stereotyyppistä maalaisidylliä, joka vetoaa matkailijoihin ja elämäntyylihakuisiin maallemuuttajiin (Little & Austin 1996; Baylina & Berg 2010; Alasuutari 2011). Vaikka maalaisidylli tiedetään kliseeksi, myynti-ilmoituksen valokuva mummonmökistä

vaikuttaa ja tuottaa pakottavan tunteen elämänmuutoksen välttämättömyydestä. Mökin kuva on affekti, joka saa kertojan aistimaan kylmiä väreitä ja pakkaamaan vaatekaapissa säilyttämänsä muuttolaatikat jo ennen kuin talokaupasta on sovittu. Hän katsoo perillä Sotkamossa kotimökkinsä ikkunasta joulukorttimaisemaa ja kokee olevansa oikeassa paikassa:

Miten kliseisen mutta onnellisen hetken onnistuinkaan itselleni luomaan. Tiesin, että muuttoon olisi vielä aikaa, enkä ollut vielä edes jättänyt tarjousta löytämästäni mökistä. – – Se tunne, joka täyttää sinut arjessa, on se tunne, joka värittää elämäsi. Jos se tunne ei ole hyvä, jotakin on muutettava. – – Lähdin etsimään rakkautta ja tavallaan löysin sen: rakkauden omaan kotiseutuuni ja varmuuden, että olen juuri oikeassa paikassa. Siltä minusta tällä hetkellä tuntuu, kun katselen ikkunasta kylän kauneinta joulukuusta jouluvaloissaan. (7)

Sotkamoon kotiutuneelle muuttajalle paikka on ollut aluksi vieras, ja ikkunasta on näkynyt vain tummaa metsää ja yötaivasta. Vähitellen hän on juurtunut turvalliseen ja karuun maahan. Kertoja vaikuttuu vaarajonosta kaikkine sinisen sävyineen, horsmanpunaisina hohtavista rinteistä ja suon huumaavasta tuoksusta. Hän vaikuttuu myös korpiseudun vaatimattomien ihmisten pienistä ystävällisistä eleistä. Ajan myötä hänet otetaan yhteisön jäseneksi:

Mutta kun Tipasojalla vanha emäntä kääri hellästi hänen mukaansa ohrarieskan ja perunakukon palan voipaperiin, hän taisi kiitokseksi niata. Tuntui niin hyvältä. Mutta se, että jotkut vanhat ihmiset hänelle niiasivat, hämmästytti ja ujostutti häntä. Pikkuhiljaa hän sopeutui, oppi tuntemaan seudun asukkaita ja heidän vaatimatonta elämäntapaansa. Arkailen ja ystävällisesti kylien ihmiset häntä lähestyivät. – – Häneen opittiin luottamaan. Kuin korpi olisi ottanut hänet syliinsä, sen asujat ystäväkseen. (10)

Sotkamolaistaustainen kävijä viipyilee tutuilla paikoilla ja käy tietenkin pesäpallo-ottelussa (19). Itsensä ei-sotkamolaiseksi kokeva vierailija sen sijaan istuu samana iltana Helsingin junaan ja kääntää päänsä menosuuntaan. Hän ei tunnista sinisten vaarojen lumoa vaan näkee ne värittöminä kukkuloina, joihin ei liity tunteita (12). Voi kuitenkin käydä myös niin, että viikonloppuvierailu Sotkamossa saa jäämään sinne. Kävijöitä puhuttelevat luonnon lisäksi ihmiset, joiden luonteenlaadussa on Havukka-ahon ajattelijan omanarvontuntoa, itsellisyyttä ja omintakeista järkeilyä. Eräät tapaavat itse Veikko Huovisen (26) tai kohtaavat matkallaan arvoituksellisen piippua polttelevan mieshahmon (8, 23), joka ilmestyy kuin tyhjästä ja lumoa puheillaan:

Salaperäinen mies oli sytyttänyt piippunsa ja alkoi puhua. Ensin ikään kuin kohdetta kierrellen ja jaaritellen mutta sitten innostuttuaan tarinoitaan eleillä ja ilmeillä värittäen ja erikoisia äänenpainoja vaihdellen. Backlund kuunteli ensin ihmeissään ja sitten täysin lumoutuneena ukon tarinoita. Paljon oli tämä sankari nähnyt ja kokenut. Ja oppia hakenut, sillä kaikkeen tuntui löytyvän teoria, oli kyse sitten atomin rakenteesta tai avaruuden laajuudesta. Viisas mies oli tämä kulkija. Tavallaan kuin filosofi, vaikkei sitä päältä päin olisi arvannut. (23)

Kertojien kohtaaman mieshahmon puheenparren vaikuttavuus ei liity pelkästään murteeseen, joka mainitaan useassa novellissa. Murre on osa Sotkamon äänimaisemaa, ja se on tärkeä tekijä paikkakuntaan samaistuttaessa samaan tapaan kuin Helsingin slangi on vanhemman polven helsinkiläisille (Rinne & Olsson 2020). Kertojia puhuttelee Sotkamon ääni. Vaaran laella sinisiä ajatuksia lausuva korpifilosofi saa kertojan näkemään siihenastisen työuransa, motiivinsa ja tavoitteensa uudessa valossa ja muuttamaan elämänsä suunnan.

Lapsuuden paikkoja muistelemassa

Muistelukirjoitusten muotoon laadituissa teksteissä kerrotaan kaipauksen ja ylpeyden tunteista kaunista kotiseutua kohtaan (2, 3). Novelleissa muistellaan nostalgisesti mennyttä aikaa ja maisemia, joita ei enää ole. Kertajat kuvaavat myös entisen kotipaikkansa läpikotaisin tuntemista (39). Sotkamo ei lähde heistä (38), vaan he muistavat tärkeät paikat vuosikymmeniä myöhemmin (39, 41). Aistikokemuksia kuvataan vivahteikkaasti. Kertojia koskettavat vaaramaisemat, suopursun ja lämpimän mäntykankaan tuoksut, talkkunan, juustoleivän ja vadelmien maut, lapsuuden kielellä eli Sotkamon murteella lausutut vanhat sanonnat sekä hiekan, neulasten ja männynkäpyjen tuntu jalkapohjissa:

Rannan hiekka on pehmeää, niin pehmeää, että jalkaterät uppoavat hiekkaan kokonaan, kuin pumpulissa tarpoisi. Hiukan rannasta näkee Vuokatin, ja se onkin jo toinen maailma. Tässä on minun ympyräni: Tuliketunmäki, soramonttu, Jumalan talo ja muut talot Urheilukadun varrella. Minun juuripaikkani. En tiedä sitä vielä, mutta neljäkymmenen vuoden päästä aivan toisessa paikassa pystyisin palauttamaan mieleeni jokaisen tuntoaistimuksen, jokaisen näyn ja sanomisen, jokaisen tunteen, kuin lapsuuteni olisi siinä vieressä, juuri elettynä. Lapsuudessa sitä elää niin voimakkaasti, joka hetki, ja kulkee vain, neulasista välittämättä. (41)

Askel askeleelta tuttuja reittejä muisteleva kirjoittaja huomaa matkallaan aina samat kivet, kannot ja hiekkateiden rahinan jalkojensa alla (39). Hän

kuulee rakkaiden ihmisten murteellisen puheen ja lempisanonnat, haistaa lämpiävän pihasaunan tuoksun ja maistaa mustikkamaidon, talkkunan, juustoleivän ja rönttöset. Sotkamo palautuu hänen mieleensä hajuina, makuina ja sanoina, jotka sytyttävät hänen minuutensa liekin ja määrittelevät edelleen sitä, kuka hän on ihmisenä. Kirjoittaja kuvaa syvää paikatunnetta, jossa hän kokee olevansa osa paikkaa, ja paikka on osa hänen identiteettiään (Cresswell 2015):

Jokainen aistini aukeaa muistoista ja kaikki tunteeni syttyvät sieltä syvältä, minne elämä on muistot kätkenyt. Vaikken enää muistaisi, siellä vanhat asiat yhä ovat näkymättömissä ja tiukasti määräämässä miten suhtaudun itseeni, ihmisiin ja kaikkeen minkä elämässäni kohtaan. Hajut, maut, sanat, kuvat... Niistä roihahtaa minuuden liekki, jollaista muilla ei koskaan voi olla. – – Aika hapertaa totuudet ja muistot hiutuvat kuin vanha kangas. Kirkkaat kuviot eivät loista kuin ennen, mutta siellä muistin sopukoissa ne ovat hyvässä tallessa, valmiina suureen roihuun heti kun aistini sytyttävät kipinän. (39)

Lapsuuden kieli on kirjaimellisesti joidenkin kertojien äidinkieli, jota kuvataan äidin puhumana. Nykyhetkessä kuultu Sotkamon murre on affekti, joka tuottaa tuttuuden tunteen ja kytkee nykyajan menneisyyteen. Äidin sanat muistuvat mieleen vuosikymmenten takaa. Kertojat eivät kuitenkaan muistele pelkästään murretta vaan myös sanontoja ja puhetapaa:

Älähän porkkavu liian kauas. Tuut pian kipiäks, kun variksensaappaissa kylmissä vesissä huijot! Sulle kun puhuu on kun ahventa takaperin nielisi.
– – Miksi sinä änskittelet ja ovea paeskot. Lakkaa riehnittämästä! (17)

Onnellisten kesien muisteluihin sisältyy muutamia synkkiä ja pelottavia tuntemuksia. Ne liittyvät sisarusten ja vanhemman kuolemaan, uskonnollisuuteen ja saarnaajiin (17, 40). Eräs muistelijä kirjoittaa lestadiolais-saarnaajista, jotka juurruttivat 1950-luvulla sotkamolaisiin Herran uskoa (17). Hiestä märän ja huitovan saarnaajan julistus sai lapsen hätäntymään. Kertoja kuvaa, miten saarnaa seuranneena yönä revontulet räiskyivät taivaalla ja vahtikoira ulvoi. Kun hän katsoi ikkunasta, hän näki pihalla saarnamiehen, joka tuijotti taloa. Kaiken kaikkiaan aineistossa kuvataan vähän epämiellyttäviä tunnekokemuksia; nostalgisen surumielisen kaipuun ohella edellinen episodi on eräs harvoista poikkeuksista. Siinä pelko ja ahdistus liittyvät epäsuorasti Sotkamoon, jossa lapsuuden koti ja äiti ovat turvallisia. Myös useissa muissa lapsuuden paikkoja käsittelevissä teksteissä kuvataan turvallisuutta, mutta tunnetta ei nimetä eksplisiittisesti (16, 21, 38):

Ilma oli jäähtymässä. Mopon vauhti kiihtyi ja ajoviima tuntui poskipäissä. Valokiila hyppi soratien pinnassa nimismiehen kiharoiden tärisyttäessä mopoa. Kotipihaan kääntyessä näin, kuinka pirttiin syttyivät valot. Ukko ja muori olivat tulleet navetalta. ”Jäläki-istunnossako olit?” ukko kysyi. ”Olin. Huomenna en mäne kouluun. Pakkasoamu tulloo, mänen teeriä käyttämään Roatosuolle.” ”Mäne vaen, johan tuota melkein viikon oot koulussa väekylöeny.” Kävin tallissa antamassa hevoselle koulun ruokalasta päivällä taskuuni työntämät leivät. Poltin tallista palatessani verannon oven edessä tupakan. Muori kävi päästämässä kissan ulos. (21)

Kuten edellisessä novellissa, lapset ja nuoret liikkuvat omilla retkillään, mutta palaavat illaksi kotiin. Pirttiin syttyvät valot ja vanhemmat ottavat lempeästi vastaan tulijan, jota odottaa ruoka. Novelleissa kotiseudun turvallisuus on kodin lämpöä ja omien ihmisten keskellä olemista, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Johtopäätökset

Tunteet ovat toistaiseksi melko vähän tutkittu teema maaseutututkimuksessa. Niiden merkitys on kuitenkin tärkeä tunnistaa, sillä ne tekevät maailmasta sellaisen, jollaisena me sen tunnemme ja jossa me elämme (Anderson & Smith 2001). Tunteet kietoutuvat niin materiaaliseen, representoituun kuin myös elettyyn maaseutuun (Halfacree 2006). Ne vaikuttavat ensinnäkin eletyn arjen tasolla sosiaaliseen ja tilalliseen toimintaan ja sitä kautta materiaalisen maaseututilan rakentumiseen. Esimerkiksi kotiseuturakkaus voi kannustaa toimimaan alueen hyväksi. Hyvä esimerkki tästä ovat Japanin kotiseutulahjoitukset eli vapaaehtoiset rahalahjoitukset, joiden keskeinen motiivi on kotipaikkatunne (Hyyryläinen & Santalahti 2018). Suomessa ja useissa muissa maissa sitoutuneisuus paikkakuntaan motivoi kuluttajia muun muassa ostamaan paikallista ruokaa, mikä luo edellytyksiä paikalliselle tuotannolle (Sireni 2023).

Toiseksi tunteilla muokataan maaseutua koskevia käsityksiä, ja tunteet kietoutuvat myös maaseutua koskeviin diskursseihin, joissa paikkakuntien asemaa suhteessa toisiinsa määritetään. Representoitu maaseutu viittaa vakiintuneiksi ja formaaleiksi muodostuviin maaseutua koskeviin esityksiin, joita tuottavat esimerkiksi asutosijoittajat, kaupunkien palkkaamat konsultit, suunnittelijat ja tutkijat (Halfacree 2006). Myös tiedotusvälineet tuottavat maaseutua koskevia, vakiintuneiksi muodostuvia esityksiä. Media hyödyntää viestinnässään tunteita ja muokkaa yleisönsä

tunteita, joten tämä olisi tärkeä tunnistaa ja tuoda esille tutkimuksen keinoin.

Analysoin tässä artikkelissa Sotkamoon liitettyjä tunteita. Kaikissa aineistoon kuuluvissa novelleissa ei esiinny nimettyjä tunnesanoja. Käytetyillä tunnesanoilla ilmaistaan yleensä myönteisiä tunteita. Kirjoittajat puhuvat rakkaudesta, ylpeydestä, rauhasta ja turvallisuudesta. Negatiivisista tunteista esiin nousee nostalginen, surumielinen ikävä ja kaipaus. Myönteisten tunteiden painottumiseen voi vaikuttaa se, että novellit koottiin Sotkamon juhlavuonna julkaistuun teokseen. Tämä konteksti voi selittää myös maaseudun arjen realiteettien kuvausten ja poliittisten kannanottojen puuttumista. Kirjoittajia ei kuitenkaan suoraan ohjattu kirjoittamaan Sotkamon tärkeistä ja merkittävistä paikoista ja ominaisuuksista kuten vertailukohtana käyttämässäni Helsinkiä koskeneessa tutkimuksessa (Rinne & Olsson 2020, 316–317).

Tunnesanat eivät aina ole riittäviä ilmaisemaan paikkaan liittyviä tunnekokemuksia. Esimerkiksi sanat rakkaus ja ylpeys eivät kuvaa tapahtumia, tekemistä, aistimuksia ja vaikuttajia, jotka vahvistavat paikkatunnetta tai kokemusta itsestä paikkakuntalaisena. Tästä syystä analysoin nimettyjen tunnesanojen lisäksi kehollisen toiminnan ja aistimusten kuvausten avulla ilmaistuja Sotkamoon liittyviä tunnekokemuksia. Pyrin myös tunnistamaan Sotkamon tuntua ja sotkamolaisuuden kokemusta aktivoivia inhimillisiä ja ei-inhimillisiä tekijöitä.

Kirjoituskilpailuteksteissä kuvatut keholliset kokemukset ja aistimukset kytkeytyvät vahvasti Sotkamon luonnonympäristöihin, maisemiin ja luonnonelementteihin, jotka ovat aiempien tutkimusten mukaan keskeisiä maaseudulla asuvien ihmisten paikkatunteen ja paikkaidentiteetin rakentumisessa (Belanche ym. 2021). Sinisävyiset vaaramaisemat ja vaaran laelta avautuvat avarat näkymät ovat aineistossa toistuvasti mainittuja affekteja, jotka saavat kertojan tarkastelemaan itseään ja siihenastista elämäänsä uudesta perspektiivistä. Myös monet muut ei-inhimilliset luonnon elementit, kuten inhimilliseltä vaikuttava kilpikaarnainen mänty ja syksyinen aallokko, näyttäytyvät aktiivisina toimijoina kertojien kehollisissa tunnekokemuksissa (Wetherell 2012).

Kaiken kaikkiaan metsiin, soihin, vaaroihin ja järviin sisältyy käyttömahdollisuuksia, jotka tekevät kertojien arjesta mielekäästä ja merkityksellistä (vrt. Halfacree & Rivera 2011; Pöysä 2022). Sen sijaan kuuluisat julkiset rakennukset sekä historiallinen rakennuskanta ja sen estetiikka, joista

helsinkiläiset kokevat suurta ylpeyttä ja joilla on heidän mielestään voimaa vaikuttaa (Rinne & Olsson 2020), enimmäkseen puuttuvat tästä aineistosta. Katinkullan lomakeskus ja Veikko Huovisen patsas kyllä mainitaan, mutta niihin ei liitetä tunteita.

Vaikka Sotkamossa ei ole kansallismuseon ja eduskuntatalon kaltaisia rakennuksia ja toimintoja, jotka tarjoavat ilmeisiä aineksia positiivisen paikkaidentiteetin vahvistumiselle (Rinne & Olsson 2020), siellä on omia samaistumisen kohteita ja ylpeyden aiheita. Ne eivät ole valtakunnallisesti tunnettuja, sillä niitä ei käsitellä esimerkiksi yleisessä kouluopetuksessa eikä niiden tuntemista pidetä samalla tavalla itsestään selvyytenä kuin Helsingin paikkojen, toimintojen ja historiallisten rakennusten tuntemusta. Sotkamosta kirjoittavat tuntevat ja käyttävät teksteissään paikkakunnan historiaa ja suullista perinnettä, jota on koottu esimerkiksi kouluissa käytettyyn kotiseutua käsittelevään teokseen (Sotkamo... 1964).

Historian ja kirjallisuuden sekoittaminen tunteiden ja tunnelmien kuvaamiseen kuuluu affektiivisten kokemusten luonteeseen (Edensor 2012; Wetherell 2012; Rinne & Olsson 2020). Myöskään paikkatunne ei perustu pelkästään subjektiivisiin kokemuksiin. Kollektiivisesti jaetut paikkakuntaa koskevat kertomukset voivat vahvistaa paikkatunnetta yksilöiden keskuudessa (Cresswell 2015). Sotkamossa ne liittyvät Vuokatin vaarojen kareliaanisiin maisemiin, historiallisiin tapahtumiin ja suulliseen perinteeseen sekä Veikko Huoviseen ja hänen tuottamaansa Sotkamon ja sotkamolaisuuden kuvastoon.

Kiitokset

Kiitos ystävälleni Jonna Ihanaiselle novellista, joka inspiroi kirjoittamaan tämän artikkelin.

Kirjallisuus

- Ahmed, S. 2004. *The cultural politics of emotion*. Routledge, London.
- Anderson, B. 2006. Becoming and being hopeful: Towards a theory of affect. *Environment and Planning D: Society and Space* 24:5, 733–752. <https://doi.org/10.1068/d393t>
- Anderson, K. & S. Smith 2001. Editorial: Emotional geographies. *Transactions of the Institute of British Geographers* 26:1, 7–10. <https://doi.org/10.1111/1475-5661.00002>
- Alasuutari, P. 2011. Mielikuvien muutos ja pysyvyys: Maaseutukäsite suomalaislehdissä 2000-luvulla. *Maaseudun uusi aika* 19:1, 17–32.

- Baylina, M. & N. G. Berg 2010. Selling the countryside: Representations of rurality in Norway and Spain. *European Urban and Regional Studies* 17:3, 277–349. <https://doi.org/10.1177/0969776409356215>
- Belanche, D., L. V. Casalo & M. Á. Rubio 2021. Local place identity: A comparison between residents of rural and urban communities. *Journal of Rural Studies* 82, 242–252. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2021.01.003>
- Bennet, J. 2010. *Vibrant matter: A political ecology of things*. Duke University Press, Durham & London. <https://doi.org/10.1215/9780822391623>
- Blunt, A. 2003. Collective memory and productive nostalgia: Anglo-Indian homemaking at McCluskieganj. *Environment and Planning D: Society and Space* 23, 717–38. <https://doi.org/10.1068/d327>
- Blunt, A. 2005. *Domicile and diaspora: Anglo-Indian women and the spatial politics of home*. Wiley-Blackwell, London. <https://doi.org/10.1002/9780470712740>
- Bondi, L. 2005. Making connections and thinking through emotions: Between geography and psychotherapy. *Transactions of the Institute of British Geographers* 30:4, 433–448. <https://doi.org/10.1111/j.1475-5661.2005.00183.x>
- Bonnet, A. & C. Alexander 2013. Mobile nostalgias: Connecting visions of the urban past, present and future amongst ex-residents. *Transactions of the Institute of British Geographers* 38, 391–402. <https://doi.org/10.1111/j.1475-5661.2012.00531.x>
- Buller, H. & C. Morris 2003. Farm animal welfare: A new repertoire of nature-society relations or modernism re-embedded? *Sociologia Ruralis* 42:3, 1–22. <https://doi.org/10.1111/1467-9523.00242>
- Carolan, M. S. 2008. More-than-representational knowledge/s of the countryside: How we think as bodies? *Sociologia Ruralis* 48:4, 408–422. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9523.2008.00458.x>
- Cloke, P. 2006. Conceptualizing rurality. Teoksessa Cloke, P., T. Marsden & P. Mooney (eds.). *Handbook of rural studies*. Sage, London. 18–28. <https://doi.org/10.4135/9781848608016.n2>
- Cresswell, T. 2015. *Place: An introduction*. 2nd edition. John Wiley & Sons, Chichester.
- Davidson, J., L. Bondi & M. Smith 2005. *Emotional geographies*. Ashgate, Aldershot.
- Dolphijn, R. & I. van der Tuin 2012. *New materialism: Interviews & cartographies*. Open Humanities Press, University of Michigan Library, Ann Arbor. <https://doi.org/10.3998/ohp.11515701.0001.001>
- Edensor, T. 2006. Performing rurality. Teoksessa Cloke, P., T. Marsden & P. Mooney (eds.). *Handbook of rural studies*. Sage, London. 484–495. <https://doi.org/10.4135/9781848608016.n35>
- Edensor, T. 2012. Illuminated atmospheres: Anticipating and reproducing the flow of affective experience in Blackpool. *Environment and Planning: Society and Space* 30:6, 1103–1122. <https://doi.org/10.1068/d12211>
- Fox, N. J. & P. Alldred 2017. *Sociology and the new materialism: Theory, research, action*. Sage, Thousand Oaks, CA. <https://doi.org/10.4135/9781526401915>
- Halfacree, K. 2006. Rural space: Constructing a three-fold architecture. Teoksessa Cloke, P., T. Marsden & P. Mooney (eds.). *Handbook of rural studies*. Sage, London. 44–62. <https://doi.org/10.4135/9781848608016.n4>
- Halfacree, K. & M. J. Rivera 2011. Moving to the countryside ... and staying: Lives beyond Representations. *Sociologia Ruralis* 52:1, 92–114. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9523.2011.00556.x>

- Hyyryläinen, T. & T. Rynnänen 2018. Maaseutukuvat ja -mielikuvat maaseudun kehittämisesssä. *Maaseudun uusi aika* 26:2–3, 24–38.
- Hyyryläinen, T. & S. Santalahti 2018. Japanin kotiseutulahoitus – furusato noozei – kaupunkien ja maaseutujen toimijoiden vuorovaikutuksena. *Maaseudun uusi aika* 26:1, 19–34.
- Kokkonen, J. 2002. Rajaseutu liikkeessä: Kainuun ja Pielisen-Karjalan asukkaiden kontaktit Venäjän Karjalaan kreivin ajasta sarkasotaan (1650–1712). *Bibliotheca historica*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Kobayashi, A., V. Preston & A. M. Murnaghan 2011. Place, affect, and transnationalism through the voices of Hong Kong immigrants to Canada. *Social and Cultural Geography* 12:8, 871–888. <https://doi.org/10.1080/14649365.2011.624191>
- Korhonen, S. 2000. Siniset hetket ja siintävät vaarat: Kainuun maakuntakuvatutkimus 2000: Kainuu, rikas luonnostaan. Kainuun liitto, Kajaani.
- Kytö, H. & L. Aatola 2006. Muuttuva maallemuuttaja: Maallemuuttajien elämäntavat ja maallemuuton mukanaan tuomat muutokset. *Julkaisuja 3/2006*. Kuluttajatutkimuskeskus, Helsinki.
- Leinamo, K. & O. Voutilainen 2017. Maaseutu sanomalehdistössä: Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Turun Sanomien maaseutukuva vuosina 1994 ja 2015. *Levón-instituutin julkaisuja* 142. Vaasan yliopisto, Vaasa.
- Little, J. & P. Austin 1996. Women and the rural idyll. *Journal of Rural Studies* 12:2, 101–111. [https://doi.org/10.1016/0743-0167\(96\)00004-6](https://doi.org/10.1016/0743-0167(96)00004-6)
- Liukkonen, T. toim., 2022. Yli sinisten vaarojen: Sotkamo 375 vuotta -novellantologia. Sotkamon kunta, Sotkamo.
- Mendoza, C. & R. Morén-Alegret 2013. Exploring methods and techniques for the analysis of senses of place and migration. *Progress in Human Geography* 37:6. <https://doi.org/10.1177/0309132512473867>
- Murdoch, J. 2003. Co-constructing the countryside: Hybrid networks and the extensive self. Teoksessa Cloke, P. (ed.). *Country visions*. Pearson, Harlow. 263–282.
- Nivalainen, S. 2002. Maallemuuttajat – millaisia he ovat? Työpapereita n:o 59. Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos, Helsinki.
- Pile, S. 2010. Emotions and affects in recent human geography. *Transactions of the Institute of British Geographers, New Series* 35, 5–20. <https://doi.org/10.1111/j.1475-5661.2009.00368.x>
- Polanyi, M. 1966/1983. *The tacit dimension*. Doubleday & Company, Garden City, New York.
- Pöysä, V. 2022. Syrjäseudun pojat – tutkimus paikasta, materiasta ja maskuliinisuudesta aikuistuvien poikien elämässä. *Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies*, 279. University of Eastern Finland, Joensuu.
- Rinne, J., A. Kajanpää & R. Haanpää 2020. Johdanto: Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa. Teoksessa Rinne, J., A. Kajanpää & R. Haanpää (toim.). *Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa*. Ethnos, Helsinki. 5–30.
- Rinne, J. & P. Olsson 2020. Täällä on minun kotini: Affektiiviset kokemukset kaupungin merkityksellistämisesssä. Teoksessa Rinne, J., A. Kajanpää & R. Haanpää (toim.). *Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa*. Ethnos, Helsinki. 308–346.
- Riukulehto, S. & K. Rinne-Koski. 2018. Maaseudun muuttuva asumiskokemus: Kodin tila ja aika. *Maaseudun uusi aika* 26:2–3, 39–54.

- Rose, G., M. Degen & B. Basdas 2010. More on “big things”: Building events and feelings. *Transactions of the Institute of British Geographers* 35:3, 334–349. <https://doi.org/10.1111/j.1475-5661.2010.00388.x>
- Sairinen, R., H. Tiainen & T. Mononen 2017. Talvivaara mine and water pollution: An analysis of mining conflict in Finland. *The Extractive Industries and Society* 4:3, 640–651. <https://doi.org/10.1016/j.exis.2017.05.001>
- Seamon, D. 2013. Place attachment and phenomenology. Teoksessa Manzo, L. C. & P. Devine-Wright (eds.). *Place attachment: Advances in theory, methods and applications*. Routledge, New York. 11–22.
- Sireni, M. 2023. Paikallista ruokaa paikkaan sitoutuneille. *Alue ja ympäristö* 52:1, 151–153. <https://doi.org/10.30663/ay.127394>
- Sotkamo... 1964. *Sotkamo: Vuokatin vaarojen pitäjä*. Otava, Helsinki.
- Suutari, T. & K. Rinne-Koski 2015. Kotiseutututkimus kokemuksellisuutta tavoittamassa. *Maaseudun uusi aika* 23:3, 54–64.
- Thrift, N. 2008. *Non-representational theory: Space, politics, affect*. Routledge, London. <https://doi.org/10.4324/9780203946565>
- Tolia-Kelly, D. 2004. Materializing post-colonial geographies: Examining the textual landscapes of migration in the South Asian home. *Geoforum* 35:6, 675–688. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2004.02.006>
- Tolia-Kelly, D. 2006. Affect: An ethnocentric encounter? Exploring the ‘Universalist’ imperative of emotional/affectual geographies. *Area* 38:2, 213–217. <https://doi.org/10.1111/j.1475-4762.2006.00682.x>
- Tolia-Kelly, D., E. Waterton & S. Watson (eds.) 2016. *Heritage, affect and emotion: Politics, practices and infrastructures*. Routledge, London. <https://doi.org/10.4324/9781315586656>
- Tuomi, J. & A. Sarajärvi 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi, Helsinki.
- Urheilleva Kainuu 1986. *SVUL:n Kainuun piiri*, Kajaani.
- Wetherell, M. 2012. *Affect and emotions: A new social understanding*. Sage, London. <https://doi.org/10.4135/9781446250945>
- Williams, R. 1975. *The country and the city*. Oxford University Press, Oxford.
- Whatmore, S. 2002. *Hybrid geographies: Natures, cultures, spaces*. Sage, London. <https://doi.org/10.4135/9781446219713>
- Woods, M. 2009. Rural geography: Blurring boundaries and making connections. *Progress in Human Geography* 33:6, 849–858. <https://doi.org/10.1177/0309132508105001>
- Woods, M. 2010a. *Rural*. Routledge, London. <https://doi.org/10.4324/9780203844304>
- Woods, M. 2010b. Performing rurality and practicing rural geography. *Progress in Human Geography* 34:6, 835–846. <https://doi.org/10.1177/0309132509357356>